

УДК 343.31

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.84.3.59>

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З ПОСЯГАННЯМ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНИХ ТА ГРОМАДСЬКИХ ДІЯЧІВ В УКРАЇНІ

Федишин І.М.,

ад'юнкта кафедри кримінального права і кримінології

Львівського державного університету

внутрішніх справ

ORCID: 0009-0005-5546-7139

Федишин І.М. Кримінальна відповідальність за правопорушення, пов'язані з посяганням на діяльність державних та громадських діячів в Україні.

Стаття присвячена проблематиці кримінальної відповідальності за правопорушення, пов'язані з посяганням на діяльність державних та громадських діячів в Україні. Науковий огляд демонструє, що в науці кримінального права недостатньо уваги приділено комплексному дослідженню відповідальності за такі правопорушення. Мета даного дослідження полягає у всебічному вивченні форм і змісту кримінальної відповідальності за такі правопорушення, їх нормативного відображення, а також у виявленні проблем їх застосування на практиці. Автор наголошує, що ефективна кримінально-правова охорона діяльності цих осіб повинна базуватися на поєднанні криміналізації та пеналізації, де наявність відповідних норм у законі є лише початковим етапом. В статті досліджуються різні види кримінальних правопорушень, від проступків до особливо тяжких злочинів, які зокрема, передбачені ст.ст. 112, 163, 344, 346, 351, 351-1, 351-2 КК України та аналізуються передбачені для цих правопорушень санкції. Аналіз цих санкцій показав досить широкий спектр видів покарань, наявність альтернативи для індивідуалізації та адекватності кримінально-правового впливу, поєднання основних та додаткових видів покарань. В результаті дослідження автор дійшов висновку про відсутність системи та узгодження вертикальних та горизонтальних зв'язків аналізованих кримінальних правопорушень. Унікальність статті полягає в її системному підході до аналізу кримінальної відповідальності за правопорушення, що посягають на діяльність державних і громадських діячів. Автор зосереджується на аналізі санкцій, вивчаючи пропорційність та достатність покарань, системно-правові зв'язки між кримінально-правовими нормами, а також практику застосування цих норм судами України. Дана стаття загострює увагу до проблеми низького рівня фактичної реалізації існуючих кримінально-правових норм, що містять відповідальність за посягання на діяльність державних і громадських діячів. Автор пропонує переглянути підходи до формування кримінального законодавства в цілому, виключаючи необґрунтовані спеціальні норми та використовуючи інші засоби диференціації кримінальної відповідальності. Стаття не тільки виявляє існуючі проблеми, але й пропонує шляхи їх вирішення, зокрема, рекомендує уточнення законодавчих норм і удосконалення механізмів правозастосування. Актуальність дослідження обумовлена необхідністю підвищення ефективності кримінального переслідування у сучасних нелегких умовах, що є важливим для забезпечення кримінально-правової охорони діяльності державних та громадських діячів в Україні.

Ключові слова: кримінальне правопорушення, покарання, кримінальна відповідальність, кримінальне право, державний діяч, громадський діяч, діяльність державних чи громадських діячів, кримінально-правова охорона.

Fedyshyn I. Criminal liability for crimes related to encroachment on the activities of state and public figures in Ukraine.

The article focuses on the issues of criminal liability for offenses related to encroachment on the activities of state and public figures in Ukraine. The scientific review demonstrates that the science of criminal law has not paid sufficient attention to a comprehensive study of liability for

such offenses. The purpose of this study is to comprehensively examine the forms and content of criminal liability for such offenses, their regulatory reflection, and to identify the problems of their application in practice. The author emphasizes that effective criminal law protection of the activities of these persons should be based on a combination of criminalization and penalization, where the availability of relevant provisions in the law is only the initial stage. The article examines various types of criminal offenses, from misdemeanors to especially serious crimes, which are, in particular, provided for in Articles 112, 163, 344, 346, 351, 351-1, 351-2 of the Criminal Code of Ukraine and analyzes the sanctions provided for these offenses. The analysis of these sanctions shows a fairly wide range of types of punishment, the availability of alternatives for individualization and adequacy of criminal law impact, and a combination of basic and additional types of punishment. As a result of the study, the author comes to the conclusion that there is no system and no coordination of vertical and horizontal links of the analyzed criminal offenses. The uniqueness of the article lies in its systematic approach to the analysis of criminal liability for offenses encroaching on the activities of state and public figures. The author focuses on the analysis of sanctions, studying the proportionality and sufficiency of punishments, systemic legal relations between criminal law provisions, and the practice of application of these provisions by Ukrainian courts. This article focuses on the problem of the low level of actual implementation of the existing criminal law provisions containing liability for encroachment on the activities of state and public figures. The author proposes to reconsider approaches to the formation of criminal legislation in general, excluding unjustified special rules and using other means of differentiating criminal liability. The article not only identifies the existing problems but also suggests ways to solve them, in particular, recommends clarifying legislative provisions and improving law enforcement mechanisms. The relevance of the study is stipulated by the need to increase the effectiveness of criminal prosecution in today's difficult conditions, which is important for ensuring criminal law protection of activities of state and public figures in Ukraine.

Key words: criminal offense, punishment, criminal liability, criminal law, statesman, public figure, activities of statesmen or public figures, criminal legal protection.

Постановка проблеми. Необхідність порушувати проблематику кримінальної відповідальності за правопорушення, пов'язані з посяганням на діяльність державних та громадських діячів в Україні, зумовлена сучасними викликами у сфері правопорядку, державного управління і безпеки, загалом. Достатня кримінально-правова охорона діяльності державного та громадського діяча полягає в поєднанні мінімум двох аспектів – криміналізації та пеналізації. Оскільки, наявність у кримінальному законі статей, що встановлюють кримінальну відповідальність за правопорушення є лише початковим етапом у забезпеченні правової охорони цієї категорії осіб. Наступним важливим етапом є впровадження ефективної та адекватної міри покарання за такі посягання, що повинне мати як превентивний, так і справедливий каральний ефект. Невідповідність між формальними нормами і фактичною практикою їх застосування ставить під сумнів ефективність захисту державних та громадських діячів, що потребує термінового реагування. Аналіз наявних кримінально-правових норм та досвіду їх практичного застосування є важливою передумовою ефективної протидії посяганням проти державних та громадських діячів, а через це, відповідно, і підвищення рівня безпеки та правової стабільності в країні.

Мета дослідження. У цій статті зосередимося на дослідженні форм і змісту кримінальної відповідальності за правопорушення, що загрожують діяльності державних і громадських діячів в Україні, а також на тому, як ці аспекти відображені у законодавстві і реалізуються на практиці.

Стан опрацювання проблематики. Аспектам відповідальності за кримінальні правопорушення, пов'язані з посяганням на діяльність державного та громадського діяча в Україні, у науці кримінального права, увага приділена недостатня. Більшість авторів звертають увагу на висвітлення однієї окремої статті Кримінального кодексу України (далі – КК України) [1] щодо державного чи громадського діяча. Наприклад, найбільший науковий інтерес становить кримінальна відповідальність за посягання на життя державного чи громадського діяча. Її, зокрема, досліджували: О. Сотула [2], О. Звонарьов [3], О. Кияшко [4], О. Бантишев та О. Шамара [5]. В свою чергу, В. Притула [6] загострив увагу на іншій статті КК України, а саме 346, яка містить положення про кримінальну відповідальність за погрозу або насильство щодо державного чи громадського діяча. Є. Блажівський [7] аналізував проблематику втручання в діяльність державного діяча (ст. 344

КК України). У зв'язку з цим, є потреба саме комплексного, системного дослідження важливих аспектів відповідальності за кримінальні правопорушення, пов'язані з посяганням на діяльність державних та громадських діячів в Україні.

Виклад основного матеріалу. Якщо виходити з того, що систему норм, спрямованих на кримінально-правову охорону діяльності державного чи громадського діяча в Україні становлять собою положення ст.ст. 112, 344 та 346 КК України, то фокус уваги буде спрямований на санкції цих кримінально-правових норм. Враховуючи, що ч. 2 ст. 163 КК України передбачає кваліфікований склад за колом потерпілих, а саме «вчинені ... щодо державних чи громадських діячів», тому положення цієї норми теж будемо піддавати аналізу. В силу того, що такий потерпілий як народний депутат України, член Рахункової палати, член Вищої ради правосуддя та член Вищої кваліфікаційної комісії суддів України в ст.ст. 112, 344, 346 КК України є визначені як державні діячі, то ч. 1 ст. 351, ст.ст. 351-1, 351-2 КК України також слід дослідити.

Звісно, норми про відповідальність за посягання на діяльність державних чи громадських діячів не є унікальними та ізольованими, вони перебувають у певних вертикальних («загальна – спеціальна норма») та горизонтальних зв'язках. Щодо останніх, є очевидним, що окрім, державних чи громадських діячів кримінальне законодавство захищає й інших потерпілих із так званим спеціальним статусом, які здійснюють законну діяльність в межах держави. У зв'язку з цим, наше дослідження буде пролягати, в тому числі, й через порівняння санкцій даних норм між собою.

Санкція ст. 112 КК України за посягання на життя державного чи громадського діяча визначає альтернативно покарання у виді або позбавлення волі на певний строк (від десяти до п'ятнадцяти років) або довічне позбавлення волі. Також, як додаткове покарання передбачено можливу конфіскацію майна. Зауважимо, що вид та розмір покарання збігається із ч. 2 ст. 115 КК України, що є загальною у співвідношенні із ст. 112 КК України. Однак, є одне «але», оскільки, дана норма є спеціальною в порівнянні з тією, що міститься в розділі II Особливої частини КК України, то основна ідея змін у рівні репресивних заходів порівняно з загальними нормами повинна спрямовуватися на їх посилення. В даному випадку ця тенденція не спрацювала, очевидно, через те, що в даних нормах вже передбачено найбільш сувору міру покарання. З огляду на це виникає запитання взагалі доцільності кримінально-правової норми передбаченої ст. 112 КК України. Такої позиції дотримується професор М. Хавронюк, який зазначає: «... ст. 112 КК є зайвою. За її відсутності відповідне діяння каралося б за п. 8 ч. 2 ст. 115 КК, яка передбачає більш тяжкий злочин» [8, с. 119].

В ст.ст. 379 і 443 КК України, де потерпілим від посягання на життя є суддя і представник іноземної держави або інша особа, яка має міжнародний захист, відповідно, нижня межа строку позбавленням волі є нижчою, а саме вісім років. Відповідальність за посягання на життя працівника правоохоронного органу (передбачена ст. 348 КК України) закріплює нижню межу на рівні дев'яти років, що на рік більше від нижньої межі передбаченої ст.ст. 379, 443 КК України, але на рік менше ніж передбачено санкцією ст. 112 КК України.

Ч. 2 ст. 163 КК України «Порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер вчинене щодо державних чи громадських діячів» за критерієм строку позбавлення волі є тяжким злочином, який потенційно може тягнути за собою позбавленням волі на строк від трьох до семи років. Варто зазначити, що порушення таємниці листування пересічної людини є кримінальним проступком (можливе покарання штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, виправними роботами на строк до двох років, пробаційним наглядом на строк до трьох років або обмеженням волі на той самий строк).

Щодо кримінального правопорушення, передбаченого ст. 344 КК України «Втручання в діяльність державного діяча», то ч. 1 цієї статті є нетяжким злочином і її санкція передбачає:

- 1) штраф від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;
- 2) пробаційний нагляд на строк до двох років;
- 3) обмеження волі на строк до двох років;
- 4) позбавлення волі на строк до двох років.

Досить невинуватою видається ситуація із таким невеликим розміром штрафу в одному альтернативному переліку із позбавленням волі на строк до двох років. До прикладу, за втручання в діяльність судді передбачений штраф від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і верхня межа покарання – пробаційний нагляд на строк до трьох років.

Ч. 2 ст. 344 КК України передбачає кваліфікований склад кримінального правопорушення, а саме вчинення дій передбачених ч. 1 ст. 344 КК України особою з використанням свого службового становища і тягне за собою можливість призначення:

- 1) штрафу від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;
- 2) обмеження волі на строк до трьох років;
- 3) позбавлення волі строк до трьох років.

Як додаткове покарання особу винного можна позбавити права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Аналогічні посягання є кримінально караними і щодо інших спеціальних потерпілих (ст. ст. 343, 376 КК України). Забігаючи наперед, скажемо, що санкції цих норм не є узгодженими. Ба більше, втручання в діяльність працівника правоохоронного органу, судового експерта, працівника державної виконавчої служби, приватного виконавця законодавцем визначається як проступок, а основні склади ст.ст. 344 і 376 КК України – нетяжкими злочинами. Покарання у ч. 1 ст. 343 КК України та ч. 1 ст. 376 КК України є однакові між собою за видами покарання, але не за їх розміром, а від ст. 344 КК України вони відрізняються ще й за видами (два спільні види та два відмінні). Спільним є те, що мінімальне покарання за основний склад у даних нормах є штраф. Найменший штраф серед порівнюваних санкцій передбачено санкцією ч. 1 ст. 343 КК України, а саме до ста неоподатковуваних мінімум доходів громадян (нижньою межею будемо вважати тридцять неоподатковуваних мінімум доходів громадян, опираючись на ст. 53 КК України). А найбільший розмір штрафу із достатнім розходженням є в ч. 1 ст. 376 КК України (від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімум доходів громадян). Санкція норми описаної у ст. 344 КК України найбільш сувора – включає покарання у виді обмеження волі і позбавлення волі на певний строк.

Аналіз санкцій ст. 346 КК України «Погроза або насильство щодо державного чи громадського діяча» дозволяє висувати, що у трьох частинах цієї статті об'єднано та встановлено відповідальність за нетяжкий, тяжкий та особливо тяжкий злочини. Дана стаття у своїх частинах містить посягання, які є самостійними кримінальними правопорушеннями, за умов, що вони вчинені не щодо державних чи громадських діячів. За вчинення посягання, передбаченого у ч. 1 ст. 346 КК України можливе застосування:

- 1) обмеження волі на строк до п'яти років;
- 2) позбавлення волі на строк до п'яти років.

Натомість, діяння передбачене ч. 2 ст. 346 КК України, а саме: умисне заподіяння державному чи громадському діячу середньої тяжкості тілесних ушкоджень чи легких тілесних ушкоджень, нанесення побоїв чи вчинення інших насильницьких дій у зв'язку з їх державною або громадською діяльністю караються позбавленням волі на строк від чотирьох до семи років. До речі, така конструкція частини статті, що об'єднує в собі різні за ступенем тяжкості суспільно-небезпечні діяння і визначення для них однакової міри покарання є суперечливою. Вважаємо, це суперечить принципу пропорційності. Натомість, в загальних кримінально-правових нормах відбувається диференціація відповідальності за насильство різної тяжкості. Так, нанесення побоїв чи вчинення інших насильницьких дій за загальною нормою – ст. 126 КК України є проступком із максимально можливим покаранням у виді виправних робіт на строк до одного року. Легке тілесне ушкодження теж є проступком, що у випадку спричинення короточасного розладу здоров'я або незначної втрати працездатності може каратись максимум обмеженням волі на строк до двох років (у разі неможливості застосування штрафу, громадських і виправних робіт, пробаційного нагляду). Також варто зазначити, що завдання будь-якій людині (яка не є спеціальним потерпілим) середньої тяжкості тілесних ушкоджень (ч. 1 ст. 122 КК України) навіть при своїй найбільш суворій межі – позбавлення волі на строк до трьох років не дотягує до найнижчої межі строку позбавлення волі за завдання таких же середньої тяжкості тілесних ушкоджень (або навіть побоїв, що не спричинили тілесного ушкодження) державному чи громадському діячу.

Завдання державному чи громадському діячу тяжких тілесних ушкоджень здатне потягнути для винної особи покарання у виді позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років. Для порівняння, загальна норма щодо умисного тяжкого тілесного ушкодження (ч. 1 ст. 121 КК України) встановлює покарання у виді позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.

Якщо далі досліджувати зв'язки між нормами, що передбачають аналогічні посягання на інших спеціальних потерпілих, то знову підсумуємо, що покарання відрізняються. Так, санкції у

випадку погроз щодо судді (ч. 1 ст. 377 КК України) та працівника правоохоронного органу (ч. 1 ст. 345 КК України) є тотожними та передбачають меншу суворість ніж щодо державного чи громадського діяча. Як наслідок, такі дії можуть призвести до виправних робіт на строк до двох років або пробаційного нагляду на строк до трьох років або обмеження чи позбавлення волі на строк до трьох років. Аналогічно сконструйовано ще одне кримінальне правопорушення на яке звернемо увагу, а саме ст. 350 КК України «Погроза або насильство щодо службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок», яке за суворістю видів та розміру покарання займає «останнє місце» серед вказаного вище переліку. Оскільки, погроза за ч. 1 ст. 350 навіть не передбачає позбавлення волі і є кримінальним проступком на відміну від ст.ст. 345, 346, 377 КК України. Тенденція, що кримінальним законом насильство проти державного чи громадського діяча карається більш суворо прослідковується і при аналізі санкцій передбачених ч.ч. 2, 3 ст. 345 КК України, ч.ч. 2, 3 ст. 346 КК України, ч.ч. 2, 3 ст. 350 КК України та ч.ч. 2, 3 ст. 377 КК України.

І насамкінець, кримінальні правопорушення передбачені ч. 1 ст. 351 КК України, ст.ст. 351-1, 351-2 КК України, які закріплюють відповідальність за перешкоджання діяльності таких державних діячів як народний депутат України, член Рахункової палати, член Вищої ради правосуддя та член Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. Ці кримінальні правопорушення визначено кримінальними проступками і аналіз санкції дає розуміння загалом про схожість покарань, зокрема: у всіх трьох передбачено однакові види та розміри покарань, а саме, пробаційний нагляд на строк до трьох років та обмеженням волі на строк до трьох років. Проте, штраф, який також передбачається у даних трьох статтях відрізняється розміром. Так, за перешкоджання діяльності народного депутата України він від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а в ст.ст. 351-1, 351-2 КК України зазначено менший розмір меж штрафу – від ста до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. За конструкцією об'єктивної сторони в кримінальному законі є ще схожі до ст.ст. 351, 351-1, 351-2 КК України кримінальні правопорушення, а саме: ст. 114-1 КК України «Перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань», ст. 157 КК України «Перешкоджання здійсненню виборчого права або права брати участь у референдумі, роботі виборчої комісії або комісії референдуму чи діяльності офіційного спостерігача», ст. 170 КК України «Перешкоджання законній діяльності професійних спілок, політичних партій, громадських організацій», ст. 171 КК України «Перешкоджання законній професійній діяльності журналістів». Проте, у цьому випадку порівнювати вищезазначені положення є недоцільним, тому що це концептуально різні посягання.

Висновуємо, що санкції щодо різних спеціальних потерпілих між собою не є узгодженні, немає певної зрозумілої системи, а логіка і мотивація законодавця в частині кому виділяти більшу чи меншу «цінність» залишається невідома.

Рішенням одразу декількох зазначених вище проблем є виключення відповідних спеціальних норм з розділів Особливої частини КК України, де вони зазначені та разом запровадження у загальні норми, що визначають посягання на життя чи здоров'я особи, ознаки, які дозволяють кваліфікувати або особливо кваліфікувати кримінальне правопорушення за ознакою спеціального потерпілого. До слова, проект нового КК України [9], вже передбачає схожий підхід.

Аналіз вироків судів України, як оцінка фактичної реалізації тих санкцій, які були розглянуто вище, є критично важливим для аналізу кримінальної відповідальності за посягання на діяльність державних та громадських діячів з кількох причин: визначення практики правозастосування; оцінки ефективності правових норм; ідентифікація проблем у правосудді; забезпечення правової певності тощо.

В ході дослідження було проаналізовано доступні вирокі, які містяться у Єдиному державному реєстрі судових рішень. Так, встановлено, що за ст. 112 КК України наявний тільки один вирок за період з 2012 до 2024 року, натомість, обліковано за цей період 34 кримінальні правопорушення [10]. Водночас, наявний обвинувальний вирок Кіровоградського районного суду м. Кіровограда, який винесений 2013 року за ч. 2 ст. 28 – ст. 112 КК України, містить рішення про призначення покарання у виді позбавлення волі строком на одинадцять років [11].

Щодо ч. 2 ст. 163 КК України, то за період від 2012 по 2024 рік є 9 обвинувальних вироків і жодного, де потерпілим є державний чи громадський діяч.

Випадків реєстрації органами досудового розслідування кримінальних проваджень за ст. 344 КК України з 2013 по 2023 рік було 118, з них тільки 2 скеровано до суду з обвинувальним актом, а вироків – 0 [10]. Натомість, в одному з цих кримінальних проваджень Солом'янський районний суд м. Києва звільнив особу від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінчення строків давності (ст. 49 КК України) та закрит кримінальне провадження [12].

За фактом погрози або насильства щодо державного чи громадського діяча (ст. 346 КК України) було розпочато 198 кримінальних проваджень в аналізованому періоді. Якщо у відсотковому значенні, то тільки 4% від загальної кількості було скеровано до суду з обвинувальним актом, а у 0,5% є засуджено осіб [10]. Вивчено одне таке рішення, в котрому суд вирішив визнати особу винною у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 346 КК України та звільнити її від покарання за ч. 1 ст. 346 КК України, на підставі ст. 49 КК України, у зв'язку із закінченням строку давності притягнення до кримінальної відповідальності [13].

У часовий відтинок 2015–2024 рр. є один вирок за ч. 1 ст. 351 КК України що стосується народного депутата України. Так, 9 вересня 2019 року Ужгородський міськрайонний суд Закарпатської області призначив особі покарання за ч. 1 ст. 351 КК України у вигляді штрафу в розмірі 200 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а саме 3400 (три тисячі чотириста) гривень [14]. Відзначимо, що від моменту винесення такого вироку до сьогодні розмір штрафу зазнав змін в сторону посилення репресії (було – штраф від ста до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; стало – штраф від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян).

Щодо ст.ст. 351-1 і 351-2 КК України досвід судового розгляду у даних провадженнях на даний час в Україні відсутній.

Зробимо підсумок, що даний аналіз судової практики вказав, на жаль, лише на одну закономірність – майже повну відсутність відповідних судових вироків за правопорушення, що посягають на діяльність державних чи громадських діячів. Наявні поодинокі вироків не несуть достатньої інформаційної складової для узагальнення досвіду правозастосування досліджуваних складів кримінальних правопорушень. Такий стан речей може бути зумовлений: недостатньою ефективністю досудових розслідувань, відсутністю достатніх доказів, корупцією та тиском, внутрішніми недоскональностями судової системи або саме недоліками кримінального законодавства, що встановлює кримінальну відповідальність за правопорушення, пов'язані з посяганням на діяльність державних та громадських діячів в Україні.

Висновки. Із вищевикладеного можна резюмувати, що відповідальність за кримінальні правопорушення, пов'язані з посяганням на діяльність державних та громадських діячів в Україні включає різні види кримінальних правопорушень: від кримінальних проступків до особливо тяжких злочинів. Законодавець у більшості випадків дає досить широкий арсенал інструментів кримінально-правового впливу на осіб, яких визнано винними. Санкції кримінальних правопорушень, що посягають на діяльність державних і громадських діячів, досить гнучкі. В аналізованих статтях часто зустрічаються альтернативні види покарань, що дозволяє суддям індивідуалізувати відповідальність, обрати найбільш відповідний варіант покарання в залежності від обставин. Санкції також включають додаткові покарання, такі як конфіскація майна або позбавлення права обіймати певні посади, які можуть бути призначені, якщо це ефективно в кожному конкретному випадку. Також, важливе значення має, наприклад, виокремлення у ст. 344 КК України більш суворого покарання для осіб, які використовують своє службове становище для вчинення кримінального правопорушення. Водночас, встановлено деякі положення, що суперечать принципу пропорційності санкцій (зокрема в ч. 2 ст. 346 КК України). Розглянуто зв'язки між досліджуваними кримінальними правопорушеннями, загальними нормами і також схожими кримінальними правопорушеннями, що регулюють відповідальність за посягання на інших спеціальних потерпілих і з'ясовано системну неузгодженість даних положень. Встановлено, що у сучасному українському правозастосуванні спостерігається серйозна проблема, пов'язана з недостатньою ефективністю кримінального переслідування за правопорушення, що посягають на діяльність державних та громадських діячів. Незважаючи на наявність відповідних статей в КК України, статистика вироків свідчить про їхню рідкісність, а реальний рівень їх реалізації залишається низьким. Важливо дослідити, які конкретні системні бар'єри заважають реалізації кримінальної відповідальності в таких обставинах. Це є можливим шляхом для подальших наукових досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III / *Відомості Верховної Ради України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 15.08.2024).
2. Сотула О.С. Кримінальна відповідальність за посягання на життя державного чи громадського діяча: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2003. 201 с.
3. Звонарьов О.Ю. Кримінальна відповідальність за посягання на життя державного чи громадського діяча: монографія. Донецьк: ТОВ «Юго-Восток ЛТД», 2005. 119 с.
4. Кияшко О.О. Посягання на життя державного чи громадського діяча: кримінально-правові та компаративістські аспекти: дис. ... канд. юр. наук: 12.00.08. Одеса, 2019. 289 с.
5. Бантишев О.Ф., Шамара О.В. Кримінальна відповідальність за злочини проти основ національної безпеки України (проблеми кваліфікації): монографія. Луганськ, 2014. 240 с.
6. Притула В.В. Кримінальна відповідальність за погрозу або насильство щодо державного чи громадського діяча: дис. ... канд. юр. наук: 12.00.08. Харків, 2014. 220 с.
7. Блажівський Є.М. Кримінальна відповідальність за втручання в діяльність за кримінальним правом України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Львів, 2010. 234 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/735/1/%D0%91%D0%BB%D0%B0%D0%B6%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9%20%D0%84.%D0%9C.%20%D0%B4%D0%B8%D1%81.pdf> (дата звернення 15.08.2024).
8. Хавронюк М.І. Довідник з Особливої частини Кримінального кодексу України. Київ, 2004. 504 с.
9. Текст нового Кримінального кодексу України: проект станом на 16.06.2024. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2024/06/17/kontrolnyj-tekst-proyektu-kk-16-06-2024.pdf> (дата звернення 15.08.2024).
10. Карчевський М. (2024). Протидія злочинності в Україні: інфорграфіка (2013-2024): інтерактивний довідник. URL: <https://karchevskiy.com/i-dovidnyk/> (дата звернення 15.08.2024).
11. Вирок Кіровський районний суд м. Кіровограда від 05.11.13 справа № 404/5044/13-к <https://reyestr.court.gov.ua/Review/34652936> (дата звернення: 15.08.2024).
12. Ухвала Солом'янського районного суду м. Києва від 08.08.2019 справа № 760/7699/16-к <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83817283> (дата звернення: 15.08.2024).
13. Вирок Шевченківського районного суду м. Чернівці від 30.01.2020 справа № 727/4963/14-к <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87299545> (дата звернення: 15.08.2024).
14. Вирок Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 09.09.2020 справа № 308/15179/18 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84109103> (дата звернення: 15.08.2024).